

Fiil Çekimi (Fiillerde Kip, Kişi, Olumsuzluk ve Soru)

Çekimli Fiil Nedir?

Çekimli fiil, belirli bir zaman ya da dileği kişiyle birlikte gösteren fiillere denir. Çekimli fiil, kişi ve kip ekleri yardımıyla çekimlenir. İkinci tekil kişi emir kipi çekimi hariç bütün fiiller çekim eki alır. Fiil çekim ekleri, fiil kök veya gövdelerine eklenerek, fiillerin zamanını, yapılış şeklini ve şahsını (eylemi yapan kişiyi) belirtirler.

FIİLLERDE KIP

Eylemin gösterdiği kılış, durum veya oluşun zamana bağlı olarak nasıl gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini gösteren söyleyiş kalıplarına **kip** adı verilir.

Türkçede kipler, haber ve dilek kipleri olmak üzere ikiye ayrılır:

1. Bildirme (Haber) Kipleri

Belirli bir zaman anlamı taşıyan kiplerdir. Haber kipleri, fiilin geçmişte yapıldığını, her zaman yapıldığını, yapılmakta olduğunu veya gelecekte yapılacağını haber verir.

Dört temel zaman vardır. Bunlar:

1) Geçmiş Zaman

a) Bilinen (görülen/belirli) geçmiş zaman

b) Öğrenilen (duyulan) geçmiş zaman

2) Şimdiki Zaman

3) Gelecek .zaman

4) Geniş Zaman

FİLLERDE ZAMAN

1. Geçmiş Zaman Eki (-di, -miş)

Eylemin geçmişte yapıldığını bildiren zamandır. **Bilinen (görülen / belirli)** geçmiş zaman ve **öğrenilen (duyulan / belirsiz)** geçmiş zaman olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Bilinen (Görülen / Belirli) Geçmiş Zaman Eki (-di / -dı / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü)

Görülen, tanık olunan, bilinen veya yapıldığından emin olunan geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

Örnek:

- » Dün tüm ödevlerimi bitirdim. (Bilinen)
- » Ellerini güzelce yıkadı. (Görülen, tanık olunan)
- » Ayak sesleri yaklaşıyor, geldiler. (Duyularla kesinleşmiş)
- » Cumhuriyet 1923'te kuruldu. (Bilimsel kesinlik)

b) Öğrenilen (Duyulan / Belirsiz) Geçmiş Zaman Eki (-muş / -miş / -muş / -müş)

Görülmeyen, başkasından duyulan veya bittikten sonra fark edilen geçmişe ait bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

Örnek:

- » İstanbul'a dün epeyce kar yağmış. (Başkasından öğrenilmiş.)
- » Ben görmeyeli epey büyümüşsün. (Sonradan fark edilmiş.)
- » Keloğlan bir de bakmış ki... (Masal üslubu. Masal ve fıkra anlatım biçiminde de "başkasından öğrenilme" anlamı vardır.)

2. Şimdiki Zaman Eki (-yor)

Halen yapılmakta olan, henüz tamamlanmamış bir eylemin anlatılmasında veya bildirilmesinde kullanılır.

Örnek:

- » Bahçede çiçekleri suluyor.
- » Bu problemi bir türlü çözemiyorum

3. Gelecek Zaman Eki (-ecek / -acak)

Fiil kök veya gövdesine gelerek daha sonra yapılacak bir işin bildirilmesini sağlar.

Örnek:

- » Yarın hastaneye gideceğim.
- » İşe yarın başlayacaksın.
- » Bu toplantıya onu çağırmayacağız.

4. Geniş Zaman Eki (-r / -(a)r / -(e)r / -(ı)r / -(i)r / -(u)r / -(ü)r)

Eylemin geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanların tümüne ait olduğunun, yani her zaman tekrarlandığının bildirilmesinde ve genel yargıları anlatmakta kullanılır.

Örnek:

- » Akşamları kitap okurum.
- » Her yaz köyümüze gideriz.
- » Dünya, Güneş'in etrafında döner.

2. Dilek Kipi Ekleri

Bir dileği, bir isteği, tasarlanan bir hareketi anlatan kiplerdir. Dilek kiplerinde zaman anlamı yoktur.

Dilek kipleri dörde ayrılır, bunlar:

- 1) Gereklilik kipi
- 2) Şart kipi
- 3) İstek kipi
- 4) Emir kipi

1. Gereklilik Kipi (-meli / -malı)

Eylemin yapılmasının gerekli veya zorunlu olduğunu ifade eder.

Örnek:

- » Ödevlerini zamanında yap**malısın**.
- » Saha çok çalış**malıyım**.

Not: Gereklilik kipi bazen cümleye ihtimal anlamı katabilir.

Örnek:

- » İstanbul'a varmış ol**malı**. (ihtimal)

2. Koşul (Şart) Kipi (-se / -sa)

Fiil kök veya gövdesine gelerek söz konusu olan işin dileğe ve şarta bağlı olduğunun bildirilmesini sağlar.

Örnek:

- » Ödevlerini bitirsen dışarı çıkmaya izin verebilirim. (şart)
- » Bu akşam sinemaya gitsek. (dilek)

3. İstek Kipi (-e, -a)

Cümleye istek, dilek, temenni anlamı katar. Cümle içerisinde genelde “-elim, -eyim” şeklinde kişi eklerini almış haliyle karşımıza çıkar.

Örnek:

- » Eğri oturup, doğru konuşalım.
- » Doğum gününe eski arkadaşlarımı da çağırayım.

4. Emir Kipi (-)

Eylemin yapılması gerektiğini emir şeklinde bildirir. Emir kipinin eki yoktur, kişi ekleriyle çekimlenir. Birinci tekil ve birinci çoğul şahsın emir çekimi yoktur.

Örnek:

- » Biraz acele edin.
- » Bu konuyu sessizce dinleyin.
- » Kapalı alanlarda sigara içmeyiniz.

FİLLERDE KİŞİ

Fiilde bildirilen iş, oluş ya da durumun kim tarafından yapıldığını belirten eklerdir. Kişi ekleri, cümlede işi yapanı yani özneyi bildirir. Kişi ekleri, fiillerde kip eklerinden sonra gelir.

Şahıs eklerinin tekil ve çoğul şekilleri vardır.

- Kiplere göre şahıs ekleri değişiklik gösterir; fiil kök veya gövdesinin ünlüyle veya ünsüzle bitişine göre iki çeşit şahıs eki vardır:

1. Şimdiki, gelecek, geniş ve -miş'li geçmiş zamanlarla gereklilik ve dilek kiplerinde kullanılan kişi ekleri:

-im, -sin, ---, -iz, -sınız, -ler

- bilir-**im**, bilir-**sin**, bilir, bilir-**iz**, bilir-**sınız**, bilir-**ler**
- geliyor-**um**, alacak-**sınız**, olmuş-**lar**, bilmeliy-**iz**, gide-**sin**

2. -di'li geçmiş zamanla dilek-şart kipinde kullanılan kişi ekleri:
-m, -n, ---, -k, -niz, -ler

- aldı-**m**, aldı-**n**, aldı, aldı-**k**, aldı-**nız**, aldı-**lar**
- geldi-**m**, geldi-**n**, geldi, geldi-**k**, geldi-**niz**, geldi-**ler**
- alsa-**m**, alsa-**n**, alsa, alsa-**k**, alsa-**nız**, alsa-**lar**

Emir çekimi de ayrı eklerle yapılır: git-sin, gid-in(iz), git-sinler

Örnek:

- » Bugün bir saat kitap okudum.
- » Memleketten dün akşam döndük.
- » Yerlere çöp almay**ınız**.

Kişi (Şahıs)	Fiil – Kip – Kişi Eki	Kişi (Şahıs)	Fiil – Kip – Kişi eki
1. tekil kişi (ben)	Gel – di – m	1. tekil kişi (ben)	Oku – malı – y – ım
2. tekil kişi (sen)	Gel – di – n	2. tekil kişi (sen)	Oku – malı – sın
3. tekil kişi (o)	Gel – di	3. tekil kişi (o)	Oku – malı
1. çoğul kişi (biz)	Gel – di – k	1. çoğul kişi (biz)	Oku – malı – y – ız
2. çoğul kişi (siz)	Gel – di – niz	2. çoğul kişi (siz)	Oku – malı – sınız
3. çoğul kişi (onlar)	Gel – di – ler	3. çoğul kişi (onlar)	Oku – malı – lar

FİİLLERDE OLUMSUZLUK

İşin, oluşun veya hareketin yapıldığını veya yapılabileceğini bildiren fiillere **olumlu fiil**, işin oluşun veya hareketin yapılmadığını veya yapılamayacağını bildiren fiillere **olumsuz fiil** denir.

Örnek:

- » Kitap okuyacağım. (olumlu)
- » Kitap okumayacağım. (olumsuz)

Fiillerin olumsuz biçimleri, kip ve kişi ekinden önce “-me, ma” eki getirilerek yapılır.

OLUMLU	OLUMSUZ	TÜRÜ
gittik	git medik	görülen geçmiş zamanın olumsuzu
yanmışız	yan mamışız	duyulan geçmiş zamanın olumsuzu
geleceksin	gel meyeceksin	gelecek zamanın olumsuzu
duysalar	duy masalar	şart kipinin olumsuzu
sevelim	sev meyelim	istek kipinin olumsuzu
okumalıyız	oku mamalıyız	gereklilik kipinin olumsuzu
bırak	bırak ma	emir kipinin olumsuzu

Geniş zamanın olumsuzunda diğer kiplerden farklı bir durum vardır. Diğer kiplere olumsuzluk eki (-ma, -me) getirildiğinde zaman eki düşmezken, geniş zamanda zaman eki düşer ve 1. tekil ve 1. çoğul kişi haricindeki kişilerde olumsuzluk eki “-maz, -mez” şeklinde kullanılır.

OLUMLU	OLUMSUZ
geldim	gelmedim
geleceğim	gelmeyeceğim
gelirim	gelmem
gelirsin	gelmezsin
gelir	gelmez
gelirsiniz	gelmezsiniz
geliriz	gelmeyiz
gelirler	gelmezler

Şimdiki zaman kipinin olumsuzu yapılırken, “-yor” ekinin etkisiyle, “-me, -ma” olumsuzluk eki daralarak “-mı, -mi, -mu, -mü” olur.

Örnek:

- » seviyorum → sevmeyorum → sevmiyorum
- » bakıyorum → bakmayorum → bakmıyorum
- » görüyorum → görmeyorum → görmüyorum

FİLLERDE SORU

Fiiller, kendinden sonra eklenen “mı, mi, mu, mü” soru ekleriyle soru anlamı kazanır. “mi” soru eki, kendinden önce gelen sözcüklerden **ayrı**, kendinden sonra gelen eklerle ise **bitişik** yazılır.

Örnek:

- » Oralara da bahar geldi **mi**?
- » Sen dün okula gelmiş **miydin**?
- » Beyefendi, bakar **mısınız**?

Fiilde soru ikiye ayrılır:

1. Olumlu Soru:

Fiilde olumsuzluk eki "-me, -ma" yokken soru anlamı veren "mı, mi, mu, mü" vardır.

Örnek:

gördüler mi
alacaklar mı

2. Olumsuz Soru:

Fiilde hem olumsuzluk eki "-me, -ma" hem de soru anlamı veren "mı, mi, mu, mü" vardır.

Örnek:

tutmayacak mıyız
gelmeyecek misin

TEST SORULARI

1)“Kip ve kişi eki alan fiillere çekimli fiil denir.”

Yukarıdaki bilgiye göre hangisi çekimli fiil değildir?

- A) Okumuşuz
- B) Yaptılar
- C) Gidiyoruz
- D) Söylemek

2)Oku- fiilinin şimdiki zaman 2.tekil şahısla çekimi hangi şıkta verilmiştir?

- A) Okuyorum
- B) Okuyacaksın
- C) Okuyorsun
- D) Okuyoruz

3)Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemin yapılma zamanı ile anlatımı aynı andadır?

- A) Yarın akşam halamlara gideceğiz.
- B) Sınıfın penceresinden oynayan öğrencileri izliyorum.
- C) Her sabah mutlaka koşmaya gider.
- D) Sonunda ödevini bitirdi.

- 1. Ödevimi yapıyorum.
- 2. Dün akşam kar yağmış.
- 3. Akşamları yatmadan süt içerim.
- 4. Seneye ailece tatile gideceğiz.

4)Yukarıdaki cümlelerde fiillerin zamanı hangisinde doğru sırayla verilmiştir?

- A) Gelecek zaman- Geçmiş Zaman- Şimdiki Zaman- Geniş Zaman
- B) Şimdiki zaman-Geçmiş Zaman-Geniş Zaman- Gelecek Zaman
- C) Geniş zaman-Şimdiki Zaman-Geçmiş Zaman- Gelecek Zaman
- D) Şimdiki Zaman- Gelecek Zaman- Geçmiş Zaman- Geniş Zaman

5)Bilmek fiili hangisinde duyulan geçmiş zamanın 1.çoğul kişisine göre çekimlenmiştir?

- A) Biliyoruz
- B) Bileceğim
- C) Bilirsin
- D) Bilmişiz

6)Aşağıdaki fiillerden hangisi haber kipleriyle çekimlenmemiştir?

- A) Okuduk
- B) Yapmalıyız
- C) Bitmişler
- D) Göreceğiz

7)“Anlamaz mıyım” eyleminin özellikleri hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- A) Geniş zaman – olumsuz soru – 1. tekil kişi
- B) Şimdiki zaman – soru – 3.tekil kişi
- C) İstek kipi – olumsuz – 1.çoğul kişi
- D) Geniş zaman-olumsuz-1.tekil kişi

8)Hangisinde bildirme kipi kullanılmıştır?

- A) Yanına okuyacak kitap almalısın.
- B) Annem yemek yapsa da yesek.
- C) Okulda resim yarışması yapılacak.
- D) Haydi tiyatroya gidelim!

9)“Evi gördüm ve alacağım.” cümlesindeki fiillerin kipleri sırasıyla hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- A) Görülen geçmiş zaman- geniş zaman
- B) Görülen geçmiş zaman- gelecek zaman
- C) Görülen geçmiş zaman- şimdiki zaman
- D) Görülen geçmiş zaman-öğrenilen geçmiş zaman

10)Hangisinde gereklilik kipi kullanılmıştır?

- A) Bu gün size gelirse ödevimi yapamam.
- B) Benim arkadaşım keşke bize gelse.
- C) Akşama doğru babaannelere gitmeliyiz.
- D) Karşı bahçeyi hemen sula.

11) “Bakamıyorum” eyleminin olumlusu ahangisidir?

- A) Bakabilirim   B) Bakabiliyorum
- C) Bakıyorum   D) Bakmıyorum

12)“Bekleyemem” fiilinin olumlusu hangisidir?

- A) Beklerim   B) Bekleyiveririm
- C) Bekleyiversem   D) Bekleyebilirim

13)Yüklem haber kipiyle çekimlenmemiştir?

- A) Olanları duyunca çok şaşıracaksınız.
- B) Tüm söylenenlere hemen inanır.
- C) Yalan yanlış konuşmasına çok sinirleniyoruz.
- D) Faturaları zamanında yatır.

14)“Bu yıl o da okula başlayacak.” cümlesindeki eylem için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A)Şimdiki zaman kipinin 3. tekil kişisi
- B) Geniş zaman kipinin 2. çoğul kişisi
- C) Gelecek zaman kipinin 3. tekil kişisi
- D)Gelecek zaman kipinin 2. tekil kişisi

15)Hangisi gereklik kipinin olumsuz soru biçimindedir?

- A)Konuşmamalı mıyız
- B)Dinlemeli miyim
- C)Konuşmasak mı
- D)Gelmiyor musun

16) Aşağıdaki fiillerin hangisi emir kipindedir?

- A) Uyanmalı
- B) Uyansa
- C) Uyansın
- D) Uyanasın

17) Hangisinde yüklem zaman anlamı taşımamaktadır?

- A) Eve çok yorgun döndü.
- B) “Tutumlu Çocuk” adlı piyesi oynayacağız.
- C) Bu kulübede mi yaşıyorsun?
- D) Tören hazırlıklarına on gün önce başlamalısın.

18) Hangisinde yüklem haber kiplerinden birisiyle çekimlenmiştir?

- A) Sabahları okula erken gelmeliyiz.
- B) Seni dün kütüphanede gördüm.
- C) Akşam size ders çalışmaya geleyim mi?
- D) Yerlere çöp atma.

19) “Güvenme varlığa, düşersin darlığa.” cümlesinde yer alan fiiller sırasıyla hangi kiplerle çekimlenmiştir?

- A) Emir kipi – Geçmiş zaman   B) İstek kipi – Gelecek z.
C) Emir kipi – Geniş zaman   D) Gereklilik kipi – Şimdiki z.

20) Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) oturmuyor mu - olumlu soru fiili
B) beğendik - olumlu fiil
C) iletmeyin - olumsuz fiil
D) yapıyor mu - olumlu soru fiili

CEVAP ANAHTARI

1. D
2. C
3. B
4. B
5. D
6. B
7. A
8. C
9. B
10. C
11. B
12. D
13. D
14. C
15. A
16. C
17. D
18. B
19. C
20. A